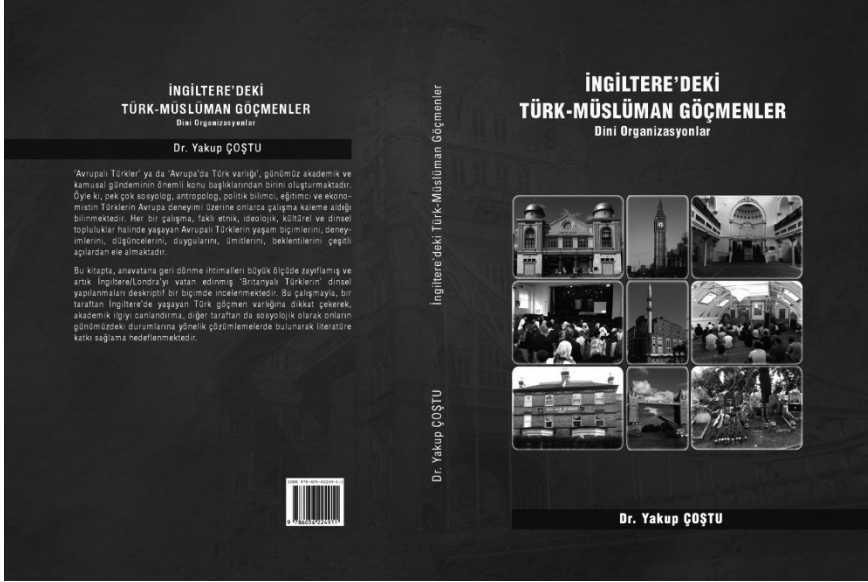

AVRUPALI TÜRKLER: DİN VE ENTEGRASYON

Yakup ÇOŞTU, İngiltere'deki Türk-Müslüman Göçmenler; Dini Organizasyonlar, Lider Matbaacılık, Çorum, 2013, 200s. (ISBN: 978-60562249-1)

Nurullah Haydar YURDUSEVEN*

Avrupa'ya gerçekleşen işçi göçü, Türkiye'nin son elli yılında, bütün toplumun bir şekilde alakadar olduğu, fayda ve zararın aynı anda yaşandığı, sürekli değişen ama canlılığını hiç kaybetmeyen bir süreçtir. İlk yıllarda ailelerini geride bırakıp giden işçilere duyulan hasretle özdeşleşen bu göç süreci, bir sonraki aşamada entegrasyon ve asimilasyon sarmalında ele alınmış, en sonunda ise islamofobinin yükselişiyle artan ırkçı saldırılarla gündemdeki yerini her zaman yitmemiş korumuştur. 1960'larda başlayan göç süreci kısmen de olsa devam etmekte ve bugün Avrupa'da yaklaşık dört milyon Türk bulunmaktadır. Farklı ülkelere dağılmış olan bu Türk nüfus günümüzde kendi benliğini koruma ve asimilasyona karşı koyma çabası içerisinde. Milli benliklerini kaybetmek istemeyen göçmen Türkler, dinsel, kültürel ve eğitimsel organizasyonlar vasıtasıyla bunu yapmaya çalışmaktadırlar. Bu çabalar günümüze kadar ilim adamları tarafından da takip edilmiş ve Türklerin son elli yılda yaşadığı Avrupa deneyimi akademik eserlere konu olmuştur. Her ne

* Arş. Gör., Hitit Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, Dinler Tarihi Anabilim Dalı.

kadar bu çalışmalar Avrupa'daki Türklere ayna tutsa da genellikle Almanya, Fransa ve Avusturya gibi Türklere yoğun olarak yaşadığı bölgeler üzerinde çalışmalar yapılmış, kıta Avrupası'nın dışında kalan İngiltere ise akademik olarak yeterince ilgi görmemiştir. Hitit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi öğretim üyesi Yrd. Doç. Dr. Yakup Çoştı, "İngiltere'deki Türk Müslüman Göçmenler, *Dini Organizasyonlar*" adlı eserinde bu eksikliği giderme amacı taşımaktadır.

Yazar eserinde, Türkiye'ye dönme ihtimalleri çok az olan, İngiltere'yi vatan edinmiş Britanyalı Türklere dinsel yapılanmalarını betimleyici bir tarzda ele almaktadır. Giriş, üç ana bölüm ve genel değerlendirme kısımlarından oluşan eser 2007-2008 ve 2012 yıllarında yazarın Londra'da yapmış olduğu saha çalışmaları neticesinde oluşturulmuştur. Giriş kısmında araştırmanın konusu, amacı ve yöntemi belirtilmektedir.

Birinci Bölümde, 2011 yılında yapılan nüfus sayımı neticesinde elde edilen istatistiki veriler ışığında, İngiltere'de mevcut göçmen toplulukların toplam nüfusa oranları verilmektedir. Ardından yabancıların İngiltere'ye göç etme nedenlerine ve İngiltere'nin tarih içerisinde izlediği göçmen politikasına değinilmektedir. Ayrıca İngiltere'deki dinlerin toplam nüfusa göre oranları ile Müslümanların etnik gruplara göre dağılımı bir tablo üzerinde gösterilmektedir (s. 18-19).

Bu bölümün sonunda İngiltere'de bulunan Pakistanlı, Hindistanlı, Afganistanlı, Bangladeşli, Cezayirli, Suudi Arabistanlı, Faslı, Nijeryalı, Mısırlı, İranlı, Iraklı ve Somalili Müslüman göçmenlerin göç serüvenleri, etnik, dilsel ve dini yapıları ele alınarak karşılaştırmalar yapılmakta ve bu topluluklar tarafından tesis edilmiş olan kuruluşlar hakkında bilgiler verilmektedir (s. 20-56). Bu kuruluşlar dini, kültürel, sosyal ve eğitsel faaliyetlerde bulunmakla birlikte genç nesilde dini bir kimlik oluşturma amacı da taşımaktadır. Ayrıca günlük hayatta karşılaşılabilen sorunlara da bu kuruluşlar vasıtasıyla çözümler üretilmeye çalışılmaktadır (s. 68). Bu bölümde ayrıca İngiltere'deki Müslüman toplulukların dinsel yapısı (s. 62), etnik yapısı (s. 63), konuşulan diller (s. 64), Londra içi yerleşim örüntüleri (s. 66) gibi istatistiki veriler tablolar halinde verilerek detaylı analizleri yapılmaktadır.

İkinci Bölümde, Türk, Kürt ve Kıbrıslı göçmenler ele alınmaktadır. Kıbrıslı Türk, Türkiyeli Türk ve Kürt topluluklar içerisinde, İngiltere'ye gelişleri itibariyle en yoğun nüfusa sahip ve en eski grubu Kıbrıslı Türkler oluşturmaktadır. Kıbrıslı Türkler Yunanca bilmelerinden dolayı Rumlarla paralel işlerde çalışmışlardır. Önceleri otel, restoran, tekstil ve hazır giyim işletmelerinde çalışan Kıbrıslı Türklere genç kuşakları günümüzde doktorluk ve avukatlık gibi eğitim gerektiren daha saygın alanlarda çalışmaktadırlar (s. 72-76).

Türkiyeli Türklere İngiltere'ye göç hareketi, tekstil ve gıda sektöründeki işçi ihtiyacı ve 1970'li yıllardaki askeri vesayet nedeniyle hızlanmıştır. Ortak kültür ve dilden dolayı Kıbrıslı ve Türkiyeli Türklere yaşam alanları birbirleriyle

kesişmiştir. İlk kuşak göçmen Türkiyeli Türkler, genel olarak Kıbrıslı Türk ve Rumların etkin olduğu tekstil ve gıda sektöründe istihdam edilmişlerdir. Göçü takip eden ilk yıllarda işçi olarak çalışan Türkler, zamanla kendilerine ait tekstil fabrikaları, market ve restoranlarıyla işveren konumuna gelmişlerdir. Günümüzde Türkler, gıda sektöründen teknik hizmetlere kadar çeşitli ticari alanlarda faaliyet göstermektedirler. Öte yandan, eğitilmiş ikinci ve üçüncü kuşak Türkler özel uzmanlık ve tahsil gerektiren alanlarda da boy göstermeye başlamışlardır (s. 79-81).

Türkiyeli Kürtlerin İngiltere'ye göçü, 1980'lerin sonu ile 1990'ların başlarında daha çok siyasi mülteci statüsünde gerçekleşmiştir. Bu yıllarda Türkiye'nin Doğu ve Güneydoğu Bölgeleri'ndeki güvensiz ortam, Kürtlerin yurt dışına göç etmelerine neden olmuştur. Türkiye kökenli Kürtler nüfus yoğunluğu açısından, Kıbrıslı Türkler ve Türkiyeli Türklerden sonra gelmektedir. Kürtler de tekstil ve gıda sektörüne yönelmişlerdir. İngiltere İçişleri Bakanlığı'nın raporuna göre, İngiltere'deki Kürt nüfusun yaklaşık % 20'sinin Türkiye kökenli olduğu tahmin edilmektedir (s. 82-83).

Kıbrıslı ve Türkiyeli Türk göçmenler ile Türkiye kökenli Kürt göçmenlerin toplam nüfusu 300-350 bir arasındadır ve bu nüfusun yaklaşık % 75'i Londra'da yaşamaktadır. İngiltere'ye yapılan göç belirli bir işgücü ihtiyacına dayanmadığı için, burada yaşayan Türklerin istihdam alanları diğer Avrupa ülkelerinden farklı olarak fabrika işçiliğinden ziyade hizmet sektöründe yoğunlaşmaktadır. Kıbrıslı Türk, Türkiyeli Türk ve Kürt topluluklar, görünürde homojen bir yapıya sahip olsalar da, kültürel, dilsel ve dini farklılıklardan kaynaklanan karmaşık bir yapı arz etmektedirler. Uzun yıllardır İngiltere'de yaşayan Kıbrıslı Türkler, diğer Türkiyeli Türk ve Kürtlere oranla İngiliz toplumuna daha yoğun bir biçimde uyum sağlamışlar ve daha fazla asimile olmuşlardır. Kürt göçmenler ise, etnik kökenleri ve alevi din kimlikleri üzerine yaptıkları vurgular nedeniyle Kıbrıslı ve Türkiyeli Türklerden ayrılmaktadırlar. Türk göçmenlerin ise çoğunluğunun Sünni oluşu, Sünni bir İslami kimliğin ön plana çıkmasına neden olurken, kendi içlerindeki dini grup yapılanmaları da zaman zaman ayrıştırıcı olabilmektedir. Ayrıca, Türkiye ile olan sosyal, siyasal ve kültürel bağlılık nedeniyle Türkiye'nin siyasal yapılanmasındaki değişimler, göçmen Türkler tarafından yakından takip edilmekte ve onların buldukları bölgelerdeki sivil örgütlenme biçiminden, kimlik ve aidiyet vurgularına kadar hemen hemen her alanda belirleyici bir rol oynamaktadır (s. 86-92).

Üçüncü Bölümde, İngiltere'de bulunan Türk Müslüman göçmenler ve bunların kurmuş oldukları dini organizasyonlar ele alınmaktadır. Avrupa'ya işçi göçünün başladığı 1970'li yıllarda hem Avrupa ülkeleri hem de Türkiye bu göçmenler hakkında herhangi bir politikaya sahip değildir. Bunun nedeni, bir müddet Avrupa'da çalışacak olan işçilerin anavatanlarına geri döneceklerinin düşünülmesidir. Tahmin edilenin aksine, geri dönüş çok düşük oranda gerçekleşmiş ve geçici çalışma amacıyla giden insanlar gittikleri yerlerde kalıcı olarak yerleşmeye başlamışlardır. Bunun neticesinde

Avrupa ülkeleri tarafından bazı göçmen yasaları çıkarılmıştır. Türkiye de Türklerin asimilasyonunu önlemek amacıyla bazı girişimlerde bulunmuştur. Bu bağlamda, Diyanet İşleri Başkanlığı 1970'lerin sonlarında dini gün ve aylarda "mevsimlik din görevlisi" gönderimi uygulamasını başlatmış, 1980'lerin ortalarından itibaren ise farklı ülkelerde Türk Diyanet Vakıflarının kurulmasıyla din hizmetleri kalıcı hale getirilmiştir. Bu tarihe kadar, yaklaşık yirmi yıllık süre içerisinde oluşan dini boşluk Türkiye merkezli dini grup ve cemaatler tarafından doldurulmuştur. Bu dini organizasyonlar, göçmenlerin dini ve kültürel varlıklarını muhafaza etmelerini sağlarken, söylem farklılıkları nedeniyle ise gruplar arasında ayrılıklara neden olmuşlardır.

İngiltere'de 1970'lerin başlarında ufak mekânlarda dini ihtiyaçlar giderilirken, artan nüfus nedeniyle 1970'lerin ortalarında ilk dini organizasyonlar kurulmuştur. Bu organizasyonlar, satın aldıkları mekânları mescit ya da camiye dönüştürmüşler ve bu mekânları hem ibadet yeri hem de sosyal aktivite mekânları olarak kullanmışlardır. Günümüzde İngiltere'de faaliyet gösteren Türklere ait pek çok dini vakıf ve dernek bu camilerin etrafında kümelenmiştir.

İngiltere'de yaşayan Türk, Kürt ve Kıbrıslı Türk göçmenler kendi etnik, kültürel, ideolojik ve politik farklılıklarına göre sivil organizasyonlar kurmuşlardır. Yazar, gerçekleştirdiği saha araştırması neticesinde bu üç gruba ait dini organizasyonların dört farklı temel üzerine bina edildiği kanaatine varmıştır. Bunlar, Türkiye'deki dini hareketler, dini-politik hareketler, resmi dini söyleme (Diyanet) bağlı hareketler ile Türkiye ve Kuzey Kıbrıs'taki tasavvufi hareketlerdir.

Londra'da Türklere ait on adet dini organizasyon bulunmaktadır. Yazar, bu organizasyonları kronolojik sıra gözeterek, kuruluş serüveni, hizmet alanları ve güncel durumları açısından ele almaktadır. Yazarın sunmuş olduğu bilgiler, organizasyon yöneticileri ve katılımcılar ile yapılan görüşmeler neticesinde elde edilmiş olup, kişilerin izni alınmak suretiyle yayınlanmıştır. Bu organizasyonlar genel olarak din eğitimi, ibadetlerin ifası, cenaze hizmetleri gibi hizmetler sunmaktadır.

2013 yılının Aralık ayında Almanya'da yeni koalisyon hükümetinin Göç, Mülteciler ve Uyumdan Sorumlu Devlet Bakanı olan Aydan Özoğuz, Almanya'da ilk Türk kökenli bakan olarak göreve başlamıştır. Bu durum Almanya'da Türklerin etkinliğini göstermekle birlikte göç, iltica ve uyum sorunları için kurulan bir bakanlığın olması günümüzde Avrupa'da göçmen sorunlarının devam ettiğinin ve bu sorunların çözümü için de adımların atıldığının bir göstergesi niteliğindedir. Dr. Yakup Çoştu'nun bu eserinin zamanlaması, konunun güncelliğine katkı sağlamakla birlikte Almanya üzerine yoğunlaşan bakışları İngiltere'ye çekmeye çalışmakta ve orada yaşamakta olan Türk göçmenler hakkında bir farkındalık oluşturmaktadır.